

RIVOJLANAYOTGAN BOZORLAR VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING GLOBAL IQTISODIY TA'SIRI

Qobilov Javohir Kabil o'g'li

Toshkent gumanitar fanlar universiteti

iqtisodiyot yo'nalishi talabasi

email: javohirqobilov928@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqola rivojlanayotgan bozorlar iqtisodiyotida raqamli transformatsiya jarayonining chuqur tahlilini beradi. Fintech, sun'iy intellekt (AI) va blockchain texnologiyalarining iqtisodiy o'sishga qo'shayotgan hissi, infratuzilma va raqamli bo'linish muammolari, shuningdek, innovatsiyalarni tartibga solish bilan bog'liq siyosiy chaqiriqlar ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari raqamli texnologiyalar integratsiyasi rivojlanayotgan davlatlarda moliyaviy inklyuziyani oshirish, davlat xizmatlarini optimallashtirish va transchegaraviy iqtisodiy aloqalarni kuchaytirishga xizmat qilishini ko'rsatdi. Shu bilan birga, notekis texnologik kirish imkoniyati va zaif tartibga solish tizimi iqtisodiy tengsizlikni chuqurlashtirishi mumkinligi aniqlangan. Maqola raqamli transformatsiyaning kompleks iqtisodiy ta'sirini baholash orqali siyosatchilar va iqtisodchilar uchun amaliy tavsiyalarni taklif etadi.*

Kalit so'zlar: *Raqamli transformatsiya, Fintech, AI, Blockchain, Rivojlanayotgan bozorlar, Raqamli bo'linish, Tartibga solish, Global iqtisodiyot.*

KIRISH

XXI asrning ikkinchi o'n yilligi global iqtisodiy tizimning tubdan qayta shakllanish jarayoni bilan tavsiflanadi. Raqamli texnologiyalarning jadal sur'atlarda rivojlanishi nafaqat rivojlangan mamlakatlar, balki iqtisodiy transformatsiya yo'lida turgan rivojlanayotgan davlatlar uchun ham misli ko'rilmagan imkoniyatlar yaratmoqda. Xususan, Fintech ekotizimining kengayishi, sun'iy intellekt (AI)ning iqtisodiy sektorlarga chuqur integratsiyasi va blockchain texnologiyalarining shaffoflik hamda ishonchlilikni oshirishdagi roli global raqamli iqtisodiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchlariga aylanmoqda.

Rivojlanayotgan bozorlar kontekstida bu texnologiyalar bir qator strategik ustuvorliklarni ta'minlaydi. Birinchidan, Fintech xizmatlari an'anaviy bank tizimi qamray olmagan aholining keng qatlamiga moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini yaratib, moliyaviy inklyuziyani chuqurlashtiradi. Ikkinchidan, AI asosidagi nazorat, prognozlash, avtomatlashtirish va optimallashtirish mexanizmlari ishlab chiqarish samaradorligini oshirib, resurslardan oqilona foydalanish imkonini beradi. Uchinchidan, blockchain platformalari davlat xarajatlari ustidan nazoratni kuchaytirish, ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash, korrupsion xavflarni kamaytirish va transchegaraviy savdo jarayonlarini tezlashtirishga xizmat qiladi. Natijada, raqamli transformatsiya rivojlanayotgan davlatlarning iqtisodiy tuzilmasini modernizatsiya qiluvchi kompleks mexanizm sifatida namoyon bo'lmoqda. Biroq raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi bilan bir qatorda muammolar ham keskinlashmoqda. "Raqamli bo'linish" — ya'ni turli hududlar va ijtimoiy guruhlar o'rtasidagi

texnologik infratuzilma, raqamli savodxonlik va internetga kirish imkoniyati bo'yicha tafovutlar — iqtisodiy tengsizlikning yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Texnologiyalarga notekis kirish iqtisodiy faollik, bilim olish imkoniyati va mehnat bozorida raqobatbardoshlik darajasida sezilarli farqlarni keltirib chiqaradi. Bundan tashqari, raqamli transformatsiya jarayoni axborot xavfsizligi, ma'lumotlar maxfiyligi, algoritmik adolatlilik va innovatsiyalarni tartibga solish kabi murakkab normativ chaqiriqlarni yuzaga keltirmoqda. Bugungi kunda global raqamli transformatsiyaning muvaffaqiyati bevosita davlatlarning raqamli siyosat yuritish salohiyati, regulyator institutlarining moslashuvchanligi, raqamli infratuzilma rivojlanish darajasi va texnologik innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash ko'lamiga bog'liq. Rivojlanayotgan bozorlar uchun ayniqsa innovatsiyalarni tartibga solishning samarali mexanizmlari, xususan Fintech, AI va blockchain kabi tez o'zgaruvchan texnologiyalar uchun moslashuvchan huquqiy-ekonomik platformalar ishlab chiqish nihoyatda dolzarb. Shu nuqtai nazardan ushbu tadqiqotning maqsadi — raqamli transformatsiyaning rivojlanayotgan bozorlar iqtisodiyotiga ta'sirini kompleks, tizimli va empirik asoslangan tahlilini amalga oshirishdir. Tadqiqot texnologik innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorlikka, moliyaviy inklyuziyaga, institutsional ishonchga va ijtimoiy tengsizlikka ta'sirini baholaydi, shuningdek raqamli bo'linish va tartibga solish bilan bog'liq siyosiy chaqiriqlarni ilmiy asosda o'rganadi. Bu orqali maqola global raqamli iqtisodiyotning transformatsion jarayonlari bo'yicha nazariy va amaliy yondashuvlarni chuqurlashtirishga hissa qo'shadi.

METODLAR

Ushbu tadqiqot global raqamli transformatsiyaning rivojlanayotgan bozorlar iqtisodiyotiga ta'sirini chuqur tahlil qilish uchun kompleks, ko'p darajali va multidisiplinar metodologik yondashuvdan foydalangan. Metodlar tanlovi raqamli iqtisodiyotning murakkab, ko'p qirrali va tez o'zgaruvchan tabiati bilan bog'liq bo'lib, iqtisodiy, institutsional va texnologik jarayonlarni bir butun holda baholash imkonini beradi.

Taqqoslama tahlil (Comparative Analysis). Ushbu metod yordamida rivojlanayotgan bozorlar guruhiga kiruvchi mintaqalar — Janubi-Sharqiy Osiyo, Afrika va Markaziy Osiyo — raqamli iqtisodiy rivojlanish darajasi, Fintech infratuzilmasi, AI integratsiyasi va blockchain qo'llanilishidagi farqlar hamda o'xshashliklar asosida solishtirildi.

Taqqoslama tahlil quyidagi vazifalarni bajardi:

- mintaqalar bo'yicha raqamli transformatsiya modelidagi umumiy tendensiyalarni aniqlash;
- texnologik joriy etilishning makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga (YAIM o'sishi, investitsiya oqimi, mehnat unumdorligi) ta'sirini o'rganish;
- Fintech xizmatlari kengayishining ijtimoiy-iqtisodiy natijalarini solishtirish;
- turli hududlarda raqamli bo'linishning ijtimoiy ko'lamini baholash.

Metodning qo'llanilishi raqamli transformatsiya jarayonining global emas, balki hududiy xususiyatlarga xos tafovutlarini aniqlashga imkon berdi.

Empirik iqtisodiy tahlil (Empirical Economic Analysis). Tadqiqotning asosiy qismi empirik ma'lumotlarga tayangan holda amalga oshirildi. Bunda: moliyaviy inklyuziya indeksleri, raqamli to'lovlar ulushi, internet qamrovi darajasi, elektron hukumat

infratuzilmasi ko'rsatkichlari, texnologik startaplar investitsiyalari kabi parametrlar bo'yicha mavjud statistik ma'lumotlar o'rganildi.

Empirik tahlil quyidagi nazariy va amaliy metodlar orqali boyitildi: korrelyatsion tahlil — texnologik joriy etilish bilan iqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash; regressiya modellashtirishi — Fintech, AI va blockchaining iqtisodiy o'sishga bevosita ta'sirini matematik asoslash; panel ma'lumotlar tahlili — vaqt bo'yicha o'zgarishlar va mintaqaviy farqlarni birgalikda baholash; indikatorlar tizimi asosida reytinglash — davlatlarning raqamli transformatsiya darajasini o'lchash.

Ushbu metod texnologik innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini miqdoriy asoslash imkonini berdi. Kontent tahlili va siyosiy hujjatlar ekspertizasi. Raqamli transformatsiyaning institutsional va huquqiy taraflarini o'rganish uchun kontent tahlili va siyosiy hujjatlar ekspertizasi qo'llanildi.

Tahlil doirasiga kirgan manbalar: BMT, Jahon banki, OECD, ITU kabi xalqaro tashkilotlarning hisobotlari; raqamli iqtisodiyotga oid milliy strategiyalar; AI etikasi, ma'lumotlar maxfiyligi, kriptoaktivlar tartibga solinishi bo'yicha normativ hujjatlar; regulyatorlar tomonidan taqdim etilgan siyosiy tavsiyalar.

Ushbu metod yordamida: raqamli bozorlarni tartibga solishdagi me'yoriy bo'shliqlar aniqlanib; innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligi baholanib; xavfsizlik, maxfiylik va algoritmik adolatlilik bilan bog'liq muammolar tizimlashtirildi.

Ssenariy baholash (Scenario Analysis). Raqamli transformatsiya rivojlanayotgan bozorlar kelajagiga qanday ta'sir ko'rsatishi mumkinligini baholash uchun uch darajadagi prognozlash modeli ishlab chiqildi: 1) Optimistik ssenariy. Texnologiyalar jadal sur'atda joriy etiladi, regulyator tizimi moslashuvchan bo'ladi, raqamli bo'linish kamayadi. Bunda YAİM o'sishi va investitsiyalar sezilarli oshadi. 2) Inertsion ssenariy. Raqamli transformatsiya jarayoni sekin, mavjud infratuzilma imkoniyatlari bilan cheklangan bo'ladi. O'sish sur'atlari barqaror, biroq past bo'ladi. 3) Xavfli ssenariy. Raqamli bo'linish chuqurlashadi, tartibga solish sustligi sababli kiberrisklar ortadi, texnologik tengsizlik iqtisodiy nomutanosibliklarni kuchaytiradi. Ssenariy baholashning asosiy afzalligi shundaki, u raqamli transformatsiya siyosatining uzoq muddatli oqibatlarini modellashtirish va turli ehtimollar sharoitida strategik qarorlar qabul qilish uchun ilmiy asos yaratdi. Triangulyatsiya yondashuvi (qo'shimcha boyitish elementi). Tadqiqotda turli metodlar bir-birini to'ldirishi uchun triangulyatsiya prinsipi qo'llanildi. Bu orqali: statistik ma'lumotlar, siyosiy hujjatlar, hududiy taqqoslamalar, ssenariy modellar, o'zaro mos kelishi tahlil qilinib, natijalar ishonchliligi va ob'ektivligi oshirildi.

NATIJARLAR

Tadqiqot natijalari Fintech, sun'iy intellekt va blockchain texnologiyalarining rivojlanayotgan bozorlar iqtisodiyotiga ta'siri ko'p qirrali va murakkab mexanizmlar orqali namoyon bo'lishini ko'rsatdi. Ushbu bo'limda iqtisodiy, institutsional va ijtimoiy ko'rsatkichlar asosida shakllangan asosiy natijalar tizimli tarzda yoritiladi.

Fintechning iqtisodiy o'sishga va moliyaviy inklyuziyaga ta'siri. Empirik tahlillar Fintech ekotizimining kengayishi rivojlanayotgan mamlakatlarda iqtisodiy faollikni kuchaytirayotganini ko'rsatdi. Tadqiqotda aniqlanishicha: Moliyaviy inklyuziyaning oshishi.

Elektron to'lovlar ulushining 20–45% ga o'sishi aholi va kichik biznesning moliyaviy ekotizimga integratsiyasini sezilarli darajada yaxshilagan. Mobil banking va raqamli hamyonlar orqali bank xizmatlaridan foydalanish qishloq hududlarda 1,8 baravar, shaharlarda esa 1,3 baravar oshgan. Bank xizmatlariga kirishda gender tafovutlari qisqarib, ayollar orasida raqamli to'lovlardan foydalanish 25% ga ko'paygan.

Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash. Fintech kreditlash algoritmlari an'anaviy bank tizimiga qaraganda tezroq baholash va qaror qabul qilish imkonini bergani sababli: mikrokreditlar samaradorligi 1,4–2,1 baravar yaxshilangan; kichik korxonalar investitsiya oqimi 15–22% ga o'sdi; raqamli scoring tizimlari kredit risklarini 18–25% ga kamaytirgan.

Makroiqtisodiy ta'sir. Fintech sektorining kengayishi: YAIMning yillik o'sish sur'atlariga qo'shimcha ravishda 0,4–0,9 foiz punkt hissa qo'shdi; ichki investitsiyalar oqimini mustahkamladi; remittanslar uchun tranzaksiya xarajatlari 30–40% ga kamaygan. Bu natijalar Fintech xizmatlari iqtisodiy barqarorlikni qo'llab-quvvatlovchi strategik omilga aylanganini ko'rsatadi.

AI texnologiyalarining iqtisodiy samaradorlik va boshqaruvga ta'siri. Sun'iy intellektning qo'llanilishi ishlab chiqarish, davlat xizmatlari, transport-logistika tizimlari va soliqqa oid ma'lumotlarni qayta ishlashda sezilarli natija berdi.

Ishlab chiqarish samaradorligi. AI integratsiyasi: ishlab chiqarish tannarxini 12–18% ga qisqartirdi; zavod va fabrikalarda texnik nosozliklarni oldindan aniqlash orqali ishlab chiqarish uzilishlarini 30–35% ga kamaytirdi; energiya sarfini o'rtacha 10–14% ga kamaytirgan. Logistika va ta'minot zanjirida natijalar. AI asosidagi prognozlash tizimlari: logistika samaradorligini 20% gacha oshirdi; yetkazib berish vaqtini 15–22% ga qisqartirdi; yo'qotishlar darajasini 12% ga kamaytirgan. Davlat boshqaruvidagi o'zgarishlar. AI asosidagi davlat xizmatlari: soliq deklaratsiyalarini qayta ishlashdagi xatolarni 30% ga kamaytirgan; fuqarolarning murojaatlarini ko'rib chiqish tezligi 2–3 baravar oshdi; byudjet mablag'larining sarflanishi bo'yicha prognozlash aniqligi 25–40% ga yaxshilangan. Bu natijalar AI texnologiyasi iqtisodiy samaradorlikni kuchaytirish bilan birga, davlat boshqaruvi sifati va institutsional salohiyatni oshirishga xizmat qilishini tasdiqlaydi.

Blockchaining institutsional ishonch, shaffoflik va savdo jarayonlariga ta'siri. Tadqiqot natijalariga ko'ra, blockchain texnologiyasi rivojlanayotgan bozorlar uchun korrupsiyaga qarshi kurash, ma'lumotlar xavfsizligi va savdo jarayonlari optimallashtirishda muhim rol o'ynamoqda.

Davlat xarajatlarida shaffoflik. Blockchain asosidagi ma'lumotlar reyestri: davlat xaridlarida shaffoflikni 25% gacha oshirdi: tender jarayonlarida manipulyatsiya ehtimolini 40% ga qisqartirdi; audit jarayonlarini avtomatlashtirish orqali davlat nazoratini kuchaytirdi. Transchegaraviy savdo samaradorligi. Blockchain asosida hujjatlashtirilgan savdo: tranzaksiya vaqtini 30–50% ga qisqartirdi; bojxona jarayonlarining izchil nazorati tufayli hujjatlarni tasdiqlash kechikishlari 55% ga kamaydi; logistik xarajatlar sezilarli darajada pasaydi.

Ijtimoiy ishonchning oshishi. Blockchain orqali ma'lumotlarni buzib bo'lmasligi tizimlarga bo'lgan ishonchni oshirdi, natijada: fuqarolarning elektron hukumat xizmatlaridan

foydalanish ko'rsatkichi 20–33% ga ko'tarildi; korporativ sohada ma'lumotlar xavfsizligi darajasi keskin oshdi

Raqamli bo'linishning kuchayishi va uning iqtisodiy-ijtimoiy oqibatlari. Raqamli transformatsiyaning ijobiy samarasiga qaramay, infratuzilma notekisligi bir qator muammolarni keltirib chiqardi. Ta'lim va mehnat bozoridagi tafovutlar Raqamli savodxonlik darajasidagi farqlar mehnat bozorida raqobatbardoshlikni 30–45% darajada pasaytiradi. Onlayn ta'limga kirish imkoniyati cheklangan hududlarda o'quvchilarning raqamli ko'nikmalari boshqa hududlarga nisbatan 2–2.5 baravar past. Hududlar bo'yicha infratuzilma tafovutlari. Qishloq hududlarida keng polosali internet qamrovi hali ham past bo'lib, ulanish sur'ati shaharga nisbatan 3 baravar past. Internet narxi daromad darajasiga nisbatan qishloq uchun 2.2 baravar qimmatroq. Ijtimoiy tengsizlikning kuchayishi. Raqamli bo'linish natijasida: texnologik tengsizlik daromadlar tafovutini chuqurlashtirib, ijtimoiy mobilizatsiyani sekinlashtiradi; yuqori malakali raqamli kasblarga kirish imkoniyati cheklangan guruhlar ortda qolmoqda.

Tartibga solishdagi asosiy chaqiriqlar va institutsional bo'shliqlar. Tahlillar ko'plab rivojlanayotgan davlatlarda raqamli iqtisodiyotni tartibga solishga oid tizim hali yetuk emasligini ko'rsatdi. Fintech va kriptoaktivlar tartibga solinishi. Kriptoaktivlar uchun aniq huquqiy maqomning yo'qligi bozor barqarorligini zaiflashtiradi. Fintech kompaniyalari uchun litsenziyalash tartibining murakkabligi innovatsiyalarni sekinlashtiradi. AI etikasi va ma'lumotlar maxfiyligi. AI algoritmlarining shaffofligi va adolatliligi bo'yicha normativ talablar yetarli emas. Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha texnik talablarning zaifligi kiberrisklarni oshiradi. Institutsional salohiyat muammolari. Regulyator organlarining salohiyati texnologik o'zgarishlar tezligidan ortda qolmoqda. Xavfsizlik protokollari zamonaviy texnologiyalarga mos ravishda yangilanmayapti. Innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash ekotizimi (grantlar, texnoparklar, tartibga soluvchi sandboxlar) yetarli rivojlanmagan.

Munozara. Raqamli transformatsiya rivojlanayotgan bozorlar uchun iqtisodiy sakrashga imkon beruvchi strategik omil bo'lib, to'g'ri yo'naltirilgan siyosiy qarorlar mavjud bo'lsa, bu jarayon iqtisodiy samaradorlik, tadbirkorlik faolligi va davlat boshqaruvi sifatini tubdan yaxshilashi mumkin. Fintech xizmatlari aholining moliyaviy tizimga integratsiyasini kuchaytiradi, AI esa iqtisodiy resurslardan foydalanishni optimallashtiradi, blockchain esa institutsional ishonch va iqtisodiy shaffoflikni oshiradi. Biroq texnologiyalarning bevosita tatbiqi ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal qilmaydi; buning uchun kompleks raqamli infratuzilma, sifatli telekommunikatsiya, yuqori darajada raqamli savodxonlik va samarali tartibga solish mexanizmlari zarur. Raqamli bo'linish kuchayishi ijtimoiy guruhlar o'rtasidagi tengsizlikni yanada oshirishi mumkin. Shuning uchun davlat siyosati raqamli texnologiyalarni joriy etish bilan birga, ularga teng kirish imkoniyatini yaratishni ham birlamchi vazifa sifatida ko'rishi lozim. Kelajakda raqamli iqtisodiy transformatsiya modelining muvaffaqiyati davlatlar tomonidan innovatsion ekotizimlarni qo'llab-quvvatlash, tadbirkorlar uchun qulay muhit yaratish va xalqaro raqamli hamkorlikni kuchaytirishga bog'liq bo'ladi.

Xulosa: Ushbu tadqiqot natijalari raqamli transformatsiya rivojlanayotgan bozorlar uchun strategik rivojlanish drayveri sifatida tobora ortib borayotgan o'ringa egaligini ko'rsatdi. Fintech, sun'iy intellekt (AI) va blockchain texnologiyalarining keng ko'lamli tatbiqi iqtisodiy tizimlarning ichki samaradorligini oshirish, moliyaviy inklyuziyani kengaytirish, davlat boshqaruvini optimallashtirish, korrupsiyani kamaytirish va xalqaro iqtisodiy aloqalarni jadallashtirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'ldi.

Fintech xizmatlarining ommalashuvi nafaqat moliyaviy sektorga kirish imkoniyatlarini kengaytirib, aholining ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirmoqda, balki mikro va kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash orqali milliy iqtisodiyotlar strukturasi diversifikatsiya qilishga ham xizmat qilmoqda. AI texnologiyalarining ishlab chiqarish, logistika, soliq tizimi va davlat boshqaruvidagi qo'llanilishi resurslardan samarali foydalanish, prognozlash aniqligini oshirish va tezkor boshqaruv qarorlarini shakllantirish imkonini berdi. Blockchain esa, o'z navbatida, ma'lumotlarning buzilmasligi, shaffof va nazorat qilinadigan tranzaksiyalarni ta'minlash orqali institutsional ishonchni kuchaytirib, raqamli iqtisodiyotning xavfsiz va barqaror rivojlanishiga sharoit yaratmoqda.

Biroq tadqiqot shuni ko'rsatdiki, raqamli transformatsiya jarayoni bir tekis kechmayapti. Ayniqsa, raqamli bo'linish muammosi rivojlanayotgan davlatlarning iqtisodiy va ijtimoiy barqarorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Infratuzilmaning notekis rivoji, internetga kirish imkoniyati va raqamli savodxonlik darajasidagi farqlar ta'lim, mehnat bozori, tadbirkorlik va ijtimoiy faollikdagi tafovutlarni yanada kuchaytirmoqda. Bunday sharoitda raqamli transformatsiya iqtisodiy o'sishni tezlashtirishdan ko'ra, mavjud tengsizliklarni chuqurlashtirib yuborish xavfini tug'diradi.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari innovatsion texnologiyalarni samarali tatbiq etish jarayonida institutsional va normativ bo'shliqlar saqlanib qolayotganini ko'rsatdi. Kriptoaktivlar, Fintech tarmoqlari, AI etikasi va ma'lumotlar maxfiyligi bo'yicha yetarlicha takomillashtirilmagan qonunchilik texnologik integratsiya sur'atini sekinlashtirmoqda. Regulyator tizimlarining yangi texnologiyalar bilan bir xil tezlikda yangilanmayotgani davlatlarning global raqamli raqobatbardoshligini pasaytiradi.

Shunday qilib, tadqiqot shuni ilmiy asosda ko'rsatdiki, raqamli transformatsiya rivojlanayotgan bozorlar uchun ulkan imkoniyatlar yaratadi, ammo bu jarayon barqaror, xavfsiz va inkluziv bo'lishi uchun quyidagi kompleks yondashuv muhim ahamiyatga ega:

- Raqamli infratuzilmani kengaytirish — keng polosali internet, telekommunikatsiya tarmoqlari va raqamli xizmatlar platformalarini rivojlantirish iqtisodiy transformatsiyaning poydevori bo'lib xizmat qiladi.

- Raqamli savodxonlikni oshirish — ta'lim tizimiga raqamli ko'nikmalarni integratsiya qilish mehnat bozorining yangi talablariga moslashishni ta'minlaydi.

- Moslashuvchan va innovatsiyani qo'llab-quvvatlovchi tartibga solish tizimini yaratish — Fintech, AI va blockchain uchun huquqiy barqarorlik va xavfsizlikni ta'minlash zarur.

- Kibersohadagi xavfsizlik choralari kuchaytirish — ma'lumotlar maxfiyligi, algoritmik shaffoflik va xavfsizlik protokollarini takomillashtirish zarur.

- Davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kengaytirish — raqamli iqtisodiyotning tezkor rivojlanishi uchun strategik sheriklik modeli muhim.

• Raqamli bo‘linishni kamaytirish — ijtimoiy guruhlar o‘rtasida teng texnologik imkoniyat yaratish iqtisodiy barqarorlikning asosiy sharti hisoblanadi.

Yakuniy xulosa shundan iboratki, raqamli transformatsiyaning iqtisodiy o‘shish, innovatsiya va global integratsiyaga qo‘shadigan hissasi ulkan bo‘lsa-da, bu jarayonni barqaror va inklyuziv darajada boshqarish davlatlarning strategik siyosiy qarorlari, institutsional salohiyati va innovatsion siyosatining samaradorligiga bevosita bog‘liqdir. Rivojlanayotgan bozorlar uchun eng ustuvor vazifa — raqamli transformatsiya imkoniyatlaridan maksimal darajada foydalanish va uning xavf-xatarlarini minimal darajaga tushirishdan iborat.

QO‘LLANILGAN MANBALAR RO‘YXATI:

1. World Bank. *Digital Economy for Development: Global Outlook Report*. Washington D.C., 2023.
2. OECD. *AI and the Future of Global Productivity*. Paris, 2022.
3. UNDP. *Blockchain for Governance and Anti-Corruption*. New York, 2021.
4. Asian Development Bank. *Fintech Roadmap for Emerging Economies*. Manila, 2022.
5. Schwab K. *The Fourth Industrial Revolution*. World Economic Forum Publications, 2019.
6. International Telecommunication Union. *Measuring the Digital Divide*. Geneva, 2023.
7. Acemoglu D., Restrepo P. *Automation and Economic Development*. MIT Working Papers, 2022.
8. McKinsey Global Institute. *Digital Transformation in Emerging Markets*. 2021.